

Bedankt voor het downloaden van dit artikel. De artikelen uit de (online)tijdschriften van Uitgeverij Boom zijn auteursrechtelijk beschermd. U kunt er natuurlijk uit citeren (voorzien van een bronvermelding) maar voor reproductie in welke vorm dan ook moet toestemming aan de uitgever worden gevraagd.

Boom

Behoudens de in of krachtens de Auteurswet van 1912 gestelde uitzonderingen mag niets uit deze uitgave worden verveelvoudigd, opgeslagen in een geautomatiseerd gegevensbestand, of openbaar gemaakt, in enige vorm of op enige wijze, hetzij elektronisch, mechanisch door fotokopieën, opnamen of enig andere manier, zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van de uitgever.

Voor zover het maken van kopieën uit deze uitgave is toegestaan op grond van artikelen 16h t/m 16m Auteurswet 1912 jo. Besluit van 27 november 2002, Stb 575, dient men de daarvoor wettelijk verschuldigde vergoeding te voldoen aan de Stichting Reprorecht te Hoofddorp (postbus 3060, 2130 KB, www.reprorecht.nl) of contact op te nemen met de uitgever voor het treffen van een rechtstreekse regeling in de zin van art. 16l, vijfde lid, Auteurswet 1912.

Voor het overnemen van gedeelte(n) uit deze uitgave in bloemlezingen, readers en andere compilatiewerken (artikel 16, Auteurswet 1912) kan men zich wenden tot de Stichting PRO (Stichting Publicatie- en Reproductierechten, postbus 3060, 2130 KB Hoofddorp, www.cedar.nl/pro).

No part of this book may be reproduced in any way whatsoever without the written permission of the publisher.

info@boomamsterdam.nl
www.boomuitgeversamsterdam.nl

Congressen

Power to the system – 35 jaar NVRG
 Congres georganiseerd door de NVRG
 [Haarlem, 21 en 22 september 2018]

Ineke Verhoeff

In de prachtige concertzaal van de Philharmonie in Haarlem start het congres met een muzikale opening. Vanuit de zaal voegt een groeiend aantal koorleden zich bij een solist op het podium. Gezamenlijk zingen zij O Fortuna, een deel uit de Carmina Burana van Carl Orff, dat gaat over voor- en tegenspoed.

Marijke Roskam, presentator van BNR Nieuwsradio, is dagvoorzitter van dit jubileumcongres, waarop verleden, heden en toekomst van de NVRG centraal staan. Als eerste interviewt Roskam Mirjam Hinfelaar, klinisch psycholoog en bestuursvoorzitter van de NVRG. Tijdens haar studie psychologie raakte Hinfelaar al geïnspireerd voor het werken met gezinnen door de lessen van Alfred Lange. Na haar studie volgde zij supervisie bij systeemtherapeuten Eliane Wiebenga en Edu van de Velden, van wie ze leerde systemisch te denken. Zij noemt drie vrouwen die haar beïnvloed hebben: Harlene Anderson, Brené Brown (zie bijvoorbeeld 2010, red.) en Nadine Burke Harris (zie bijvoorbeeld 2015, red.). Zij sluit af met de volgende opmerking: '75% van de psychiatrische problemen zijn ontstaan voor het achttiende levensjaar. Gezinnen zijn dus belangrijk.'

Anke Savenije, psychotherapeut bij het Amsterdams Instituut voor Gezins- en Relatietherapie en eigen praktijk te Amsterdam, presenteert vervolgens het

nieuwe boek *Systemisch werken* (2018) dat ze samen met Justine van Lawick en Ellen Reijmers heeft geschreven. Savenije vindt het belangrijk dat kennis van de pijlers van systeemtherapie toegankelijk is in een maatschappij waarin individualisme en denken in termen van psychopathologie centraal staan. (Zie ook de recensie van Kroon, elders in dit nummer, red.)

Daarna volgen twee lezingen over radicale vernieuwingen binnen de geestelijke gezondheidszorg en de jeugdzorg door David van den Berg, klinisch psycholoog, psychotherapeut en wetenschappelijk onderzoeker, en Levi van Dam, orthopedagoog en wetenschappelijk onderzoeker. Van den Berg werkt met ontwerpers, filosofen en diverse innovatieve organisaties samen in het project Redesigning Psychiatry (redesigningpsychiatry.org). Dit project is ontstaan vanuit de overtuiging dat de geestelijke gezondheidszorg in Nederland aan radicale vernieuwing toe is, waarbij de focus moet komen te liggen op menselijke waarden. De samenleving wordt gezien als een dynamisch geheel waarbij mensen in verschillende fasen van hun leven toegerust moeten worden om hierop te kunnen anticiperen. Men ziet psychische problemen niet als opzichzelfstaand, maar intrinsiek verweven met de complexe relaties tussen mens en omgeving. Er zijn inlooplekken waar je hulp kunt krijgen en er zullen er meer volgen. Bijzonder aan deze presentatie is dat een breed, niet systemisch gekleurd initiatief om de geestelijke gezondheidszorg *out-of-the-box* tegen het licht te houden, leidt tot concrete voorstellen voor een systeemgerichte aanpak.

Levi van Dam is betrokken bij Garage 2020 (garage2020.nl). Dit initiatief heeft de ambitie om alternatieven te ontwikkelen voor de huidige jeugdhulp. Ten eerste is het sociale netwerk van belang, of feedback van de context. Men is geïnspireerd door het werk van de filosoof Levinas die zegt 'alleen in het gelaat van de ander kun je jezelf ontdekken'. Daarnaast is er het ontwikkelen van nieuwe technologie of feedback in de context. Van Dam geeft enkele illustraties, zoals feedback van de ademhaling wanneer je stress ervaart en een robot die advies over opvoeden geeft. Dit zijn twee ontwikkelingen waarvan ik nog nooit gehoord had, maar waarvan we zeker nog meer zullen vernemen.

Na de blik op de toekomst in de voorgaande twee lezingen, volgt aandacht voor het verleden via een interview met drie leden van verdienste van de NVRG: Max van Trommel, Piet Bakker en Marian Ploegmakers-Burg. Alle drie hebben nog les gehad van Salvador Minuchin en Carl Whitaker. Ze vertellen over de ontwikkeling van de systeemtherapie en hun visie op de toekomst.

Na de lunch is er keuze uit maar liefst twaalf workshops. Ik heb gekozen voor Thomas Fondelli, psycholoog, systeemtherapeut en trainer bij de Interactie-Academie, met zijn workshop over systemisch kijken naar de diagnose autisme. Er bestaat een spanningsveld tussen de psychiatrische diagnose en de systemische psychotherapie. Als autisme vooral als psychiatrische diagnose wordt gehanteerd met de focus op tekorten en de begeleiding een belerende insteek kan krijgen, is er weinig aandacht voor de systemische kanten. Binnen de systeemtheorie ligt de focus op de 'beleefde werkelijkheid van de cliënt'. Dit is het reflecteren over wat zich tussen mensen afspeelt en wat dat met mensen doet.

Fondelli stelt dan ook voor om de aandacht niet zozeer te richten op de stoornis met focus op problemen, maar meer op de betekenis van de diagnose als benoeming van een opgemerkte samenhang in gedrag vanuit een bepaalde insteek. Dan kan diagnostiek erkenning geven, het gevoel van elkaar opnieuw begrijpen en de hoop op verandering. 'Mensen willen niet anders zijn. Om te kunnen aanvaarden dat je anders bent, moet je eerst op voldoende andere domeinen het gevoel hebben erbij te horen. Anders heb je het gevoel anders te zijn met een grote A.'

De dag sluit af met *keynotes* van Philippe Delespaul en Erwin van Meekeren. Delespaul, klinisch psycholoog en hoogleraar Zorginnovaties in de GGZ aan de Universiteit Maastricht, vertelt dat de aandacht verschoven is naar het psychisch lijden en de ziekte en dat relaties van mensen er minder toe lijken te doen. Hij geeft aan dat echte hulp het vergroten van weerbaarheid en autonomie is. De professional in de zorg zal veranderen van een kennisdeskundige naar een context/procesdeskundige. Anders gezegd: de hulpverlener zal, vanuit kennis en ervaring, samen met de cliënt verkennen welke mogelijkheden er zijn. Ook het netwerk heeft hier nadrukkelijk een plaats. Tot slot bespreekt Van Meekeren, psychiater en psychotherapeut verbonden aan Ascender, de diagnostische vragen die rijzen naar aanleiding van de roerige levensgeschiedenis van Vincent van Gogh.

Op de tweede congresdag gaan drie systeemtherapeuten live aan het werk met een door acteurs gespeeld gezin. Karin Wagenaar met *emotionally focused therapy* (EFT), Fariba Rhmaty met transculturele therapie en Robert van Hennik met narratieve therapie, werken ieder vanuit de eigen theoretische oriëntatie. Op zich zijn de verschillende perspectieven niet nieuw,

maar de ervaringen van het gezin met de therapiegesprekken zijn boeiend om te horen. Rick Pluut, psychotherapeut, systeemtherapeut en opleider, leidt de ochtend en stelt na de sessies vragen aan het gezin. Hoe beleefden zij de verschillende benaderingen? Uit hun antwoorden blijkt dat zij in EFT het belang waardeerden van 'echt luisteren', 'het gevoel dat het gesnapt werd' en 'dat er licht aan het einde van de tunnel was en er stappen gezet werden'. In de transculturele therapie ging het gezin zich realiseren hoe biculturele factoren invloed hebben. Vader, met Surinaamse wortels, gaf aan er eerder weinig mee bezig te zijn geweest. De kinderen noemden dat het 'toch goed is om over die dingen te praten omdat dit thuis niet lukt'. Oma, die niet aanwezig was, kwam in beeld als mogelijke belangrijke steunfiguur. Ook vader kon akkoord gaan om haar een volgende keer mee uit te nodigen, waarmee hij toestemming gaf om de diversiteit in hun afkomst onder de loep te nemen. In de narratieve therapie benoemt het gezin het samen iets doen als waardevol, en als een belangrijke stap om samen de strijd aan te gaan met de problemen. Ook de stemmen uit het *reflecting team* worden gewaardeerd: 'Fijn om te horen dat die mevrouw ook wel eens ruzie had en dat het weer goed kan komen.'

Tot slot volg ik de masterclass van Pluut waarin hij het Fase Consistent Relatie Therapie (FCRT) model uitlegt. Dit model onderscheidt zeven verschillende fasen in de partnerrelatie, en iedere fase vraagt aanpassing van de therapeut. Tevens verduidelijkt hij dat er een onderscheid is tussen de kalenderfase van een echtpaar en de gedragsfase. De kalenderfase is de feitelijke leefsituatie en de leeftijd van de kinderen. De gedragsfase is het zichtbare, observeerbare en ervaarbare. Het is prettig dat het model in maximaal zes sessies

afgerond is en dat het effectief blijkt te zijn. Toch blijft me vooral de zin bij 'Als een echtpaar zich aanmeldt met relatieproblemen en ze een avond of minder per week iets samen doen, begin ik er niet aan.' Het echtpaar moet eerst meer tijd samen doorbrengen. Ik kreeg nieuwe inspiratie om de creatieve en actieve ideeën toe te passen, zoals het uitbeelden van de verhoudingen binnen het gezin met stoelen. Maar ook aan een echtpaar vragen durven stellen, zoals: 'Als je de relatieproblemen zou uitdrukken in een percentage, bij welk percentage willen jullie dan stoppen met therapie?'

Dit congres had veel verschillende onderdelen, was informatief en vernieuwend en zette aan tot denken. Tevens kwamen diverse therapeutische kaders aan bod en werden meerdere modellen dieper uitgewerkt in de masterclass. Het was inspirerend waardoor we in de therapiepraktijk weer verder aan de slag kunnen.

Ineke Verhoeff is gz-psycholoog en systeemtherapeut volwassenzorg bij Eleos.
E-mail: ineke.verhoeff@eleos.nl.

Literatuur

- Brown, B. (2010, 23 december). The power of vulnerability [video]. Geraadpleegd van https://www.ted.com/talks/brene_brown_on_vulnerability
- Burke Harris, N. (2015, 17 februari). Hoe jeugdtrauma's je gezondheid blijvend beïnvloeden [video]. Geraadpleegd van https://www.ted.com/talks/nadine_burke_harris_how_childhood_trauma_affects_health_across_a_lifetime?language=nl
- Savenije, A., Lawick, J. van & Reijmers, E. (2018). *Systemisch werken – Een relationeel kompas voor hulpverleners*. Amsterdam: De Tijdstroom.